

KUKONHARJUN KANAVAN KASVISTO

Täydennysinventointi 2006

RISTO HAMARI

TÄYDENNYSELVITYS KUKONHARJUN
KANAVA-ALUEEN KASVILLISUUDESTA

Risto Hamari

2006

Täydennysselvitys Kukonharjun kanava-alueen kasvillisuudesta

Risto Hamari
2006

Sisällys:

Johdanto	1
Kanavaympäristön ekosysteemit	1
Vesialueet	
Rannat	
Kalliometsät	
Lehtomaiset metsät	
Niityt	
Istutusmetsät	
Julkiset alueet	
Yhteenveto ja suositus	9
Liitteet:	
Lajilista	11
Tutkittu alue	13

Täydennysselvitys Kukonharjun kanava-alueen kasvillisuudesta

Risto Hamari 2006

Johdanto

Museovirasto tilasi vuonna 2003 Helsingin yliopiston Kotkan täydennyskoulutusyksiköltä kasvillisuus selvityksen vanhojen kanavien ympäristöstä. Allekirjoittaneella oli tilaisuus osallistua yhdessä työn tekijän, Frank Heringin kanssa yhdelle inventointimatkalle, joten aihepiiri oli entuudestaan tämän työn tekijälle tuttu

Vuonna 2006 Museoviraston toimesta Kukonharjun kanavan ympäristön kasvilajisto haluttiin selvittää uudelleen, sillä kanavavarressa oli tehty harvennus- ja siestimishakkuita ja alueella oli myös suoritettu kaivauksia.

Kattavan kuvan saamiseksi kohteesta työsuunnitelma käsitti kaksi kohdekäyntiä, toisen keväällä ja toisen loppukesästä. Etukäteen arvioiden eri aspektien toteaminen olisi näin turvattu. Käynnit tehtiin kesäkuun alussa ja elokuun lopulla. Jälkimmäinen käynti toi lisää uusia lajihavaintoja, sillä Museoviraston veneellä, joka oli paikalla, oli mahdollista tarkistaa myös kanavan länsiranta, jota aiemmin ei oltu inventoitu. Ongelmia aiheutti kesän suuri kuivuus – osa lajeista oli kuivettunut kokonaan. Pääosa kanavan itäpuolesta oli niitetty tehokkaasti, mikä myös vaikeutti lajien määrittämistä. Kaikkiaan 73 uutta lajia on kirjattu luetteloon, joka on tämän selvityksen liitteenä.

Kanavaympäristön ekosysteemit

Vesialueet

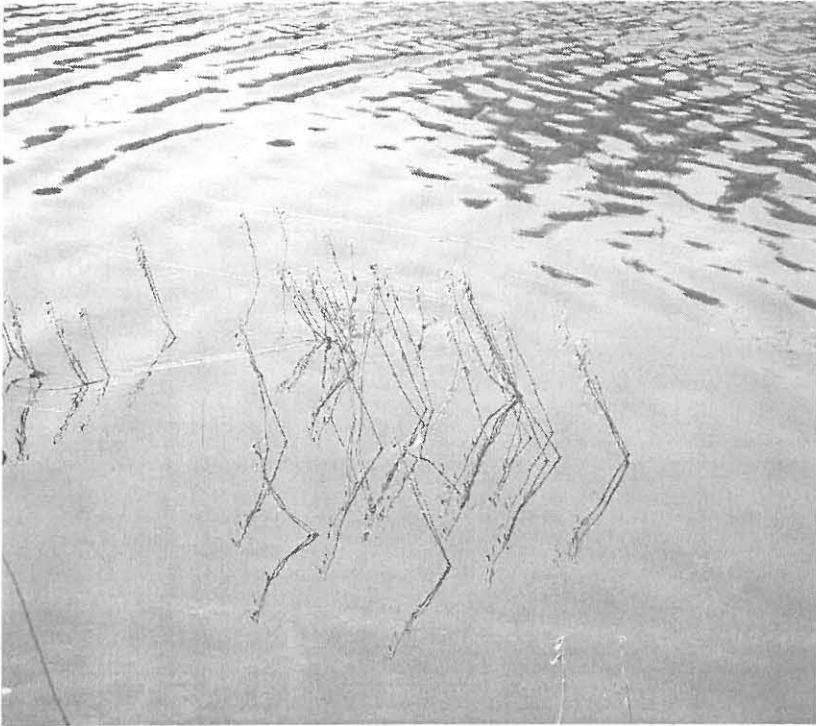
Kukonharjun kanava yhdistää kaksi vesialuetta, Majalahdensen ja Hankalahdensen toisiinsa. Selkävesien väli on lyhyt, mutta työ on edellyttänyt kalliolouhintaa, paalutusta, kaivamista ja täyttöjä.

Kuva 1. Siimapalpakko, ulpukka ja lumme ovat kanavan eteläpäässä vallitsevat vesikasvit

Kuten Pää-Saimaa, ovat järvet puhdasvetisiä, mutta humuspitoisia. Useat kasvit indikoivat hyvää veden laatua. Keinotekoisien kanavavallin länsipuolella lajiston hyviä indikaattoreita ovat nuottaruoho, äimäruoho, hapsivita ja siimapalpakko. Erityisesti kolme ensin mainittua lajia ovat puhtaan veden osoittajia. Kellulehtisten ryhmään kuuluvat ulpukka ja pikkulumme ovat tavallisia oligo- ja mesotrofisten järvien lajeja ja ne kasvavat myös kanavassa.

Järvien rannalla kasvaa harvakseltaan järviruokoa ja järvikaislaa. Jos ranta on alava, kehittyy sinne saraluhtaa, mutta jyrkillä rannoilla kasvillisuus voi puuttua kokonaan tai se on hyvin niukkaa. Hyvä läpinäkyvyys mahdollistaa pohjaruusukkeisten kasvun ja suojaisissa paikoissa aivan kanavan tuntumassakin ovat kasvillisuusvyöhykkeet kehittyneet täydellisesti.

Kuva 2. Nuottaruoho on puhtaan veden indikaattori. Puhtaudesta todistaa myös veden suuri näkösyvyys.

Erikoisleiman kanava-alueelle antaa itärannan lampi, joka oletettavasti on aiemmin ollut lahdenpohjukka, mutta kanavan rakentamisen yhteydessä erotettu järvestä. Sen lajisto on kehittynyt omaan suuntaansa. Isolumme, uistinviita ja raate luonnehtivat nyt rannoiltaan voimakkaasti soistunutta lampea.

Pienen, mutta tärkeän lisän vesiekosysteemiin antavat purot, jotka laskevat kanavaan, kanavansuun lahteen tai edellä mainittuun lampeen. Purouomat ovat suurelta osin perattuja. Pienvesien suojelun tarve on korostunut viime vuosina, kun on todettu purojen määrän vähentyneen ratkaisevasti.

Rannat

Pinta-alaltaan suuren osan kanavaympäristöä muodostavat rannat. Kun on kyse rakennetusta ympäristöstä, ovat rannat enimmäkseen tekorantoja: kivilohkareista rakennettuja, tukein tuettuja tai kallioon louhittuja. Rakennetulla osalla kasvillisuus on niukkaa. Ranta-alpi, terttualpi, ojasorsimo, viiltosara, pullosara ja luhtasara ovat tyypillisiä rantalajeja. Rantapensaikon suomyrtti tunnetaan ikivanhana yrttinä, mutta sekin on luonnonvarainen rantapensas.

Itärannan lampi on suorantainen ja lajistoltaan erilainen kohde. Rahkamättäiden seassa kasvaa karpaloa, raatetta, suokukkaa, kihokkia ja niittyvillaa. Suoputki on tavallinen rantalaji ja kasvaa myös järven rannoilla. Rahkasammal on osin täyttämässä itse lampea, joka siis aikanaan on ollut Majalahdenselän etelään työntyvä lahti. Kanavan rakentaminen on erottanut sen aiemmasta yhteydestään ja lampi on eristyksissä vähitellen kasvamassa umpeen. Nyt se on vielä kanavaympäristön kasvillisuuden ja eläimistön kannalta arvokas lisä ja maisemallisestikin kaunis kohde.

kuva 3. Raate kukkii alkukesästä kanavalamnessa.

Itse kanavassa rantalajisto on niukkaa johtuen sekä rannan jyrkyydestä, sen materiaalista että liikenteestä. Muutamain paikoin sortumakohdissa on tilaa rönsyleinikille, ojasorsimolle ja ratamosarpiolle. Kaikki ne ovat tavallisia rantalajeja

Erikoisen lisän kanavan rantavyöhykkeelle antaa järvisieni. Sienieläimiin kuuluva vihreä vesieläin (kuva 4 alla) on tavallinen näky sekä kanavassa että sen ulkopuolella ranta-alueella.

Kuva 5. Pikkulumme Kukonharjun kanavassa.

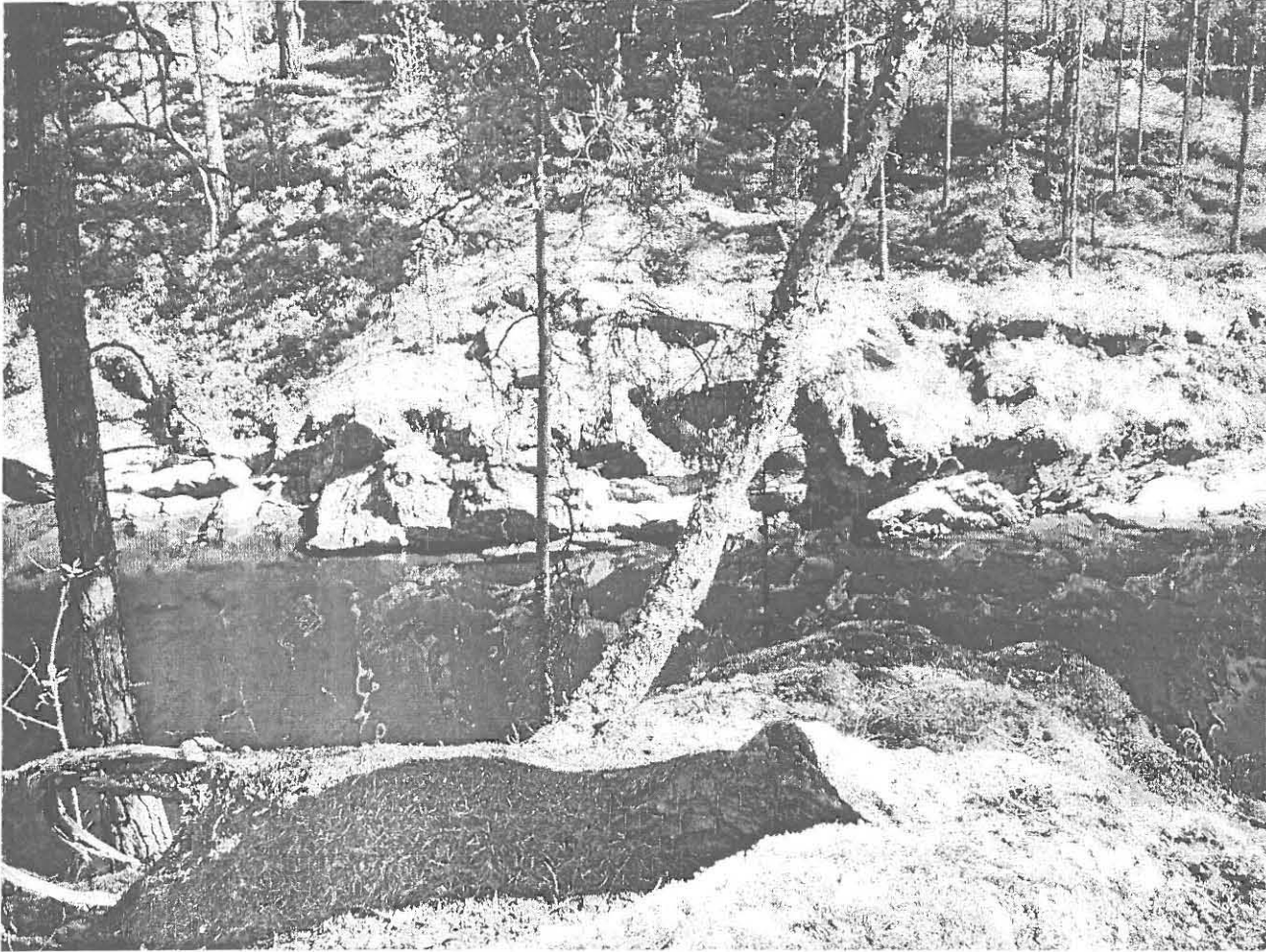
Kalliometsät

Sekä itä- että länsirannalla on pienpiirteisiä avokallioita tyypillisine kalliolajeineen. Kallioita on kanavan eteläpäässä ja maisemallisesti niitä on enemmän länsirannalla. Kanava on louhittu läpi kallioselänteeseen, joten vaikutelma on jylhä kanavan eteläpäässä.

Kalliometsät ovat lajistoltaan vaatimattomia. Puolukka, mustikka, kanerva, kultapiisku ja metsämitikka ovat valtalajeina. Kallioimarre viihtyy kivien päällä sammalikossa tai kallioraoissa.

Kallioiden puustossa arvokkaan osan muodostavat ikivanhat männyt. Niitä on erityisesti länsirannan kallioilla.

Vaikka kookkaampi lajisto kallioilla on niukkaa, on niiden pohjakerros rupi-, röyhelö- ja pensasjäkälineen sitäkin edustavampi. Myös sammalet saavat niiltä tarvitsemansa valoisan kasvuympäristön. Alueella kasvaa vaalea- ja harmaa poronjäkäleä sekä palleroporonjäkäleä. Lajistoa ei tässä yhteydessä selvitetty tarkemmin, ei myöskään metsien ja niittykohteiden pohjakerroksen lajeja.

Kuva 5. Eteläpäästä kanava on louhittu kallioselänteeseen läpi. Kallionyppylän laelta avautuu komea näkymä kanavalle ja järvenselälle. Kuva länsirannalta.

Kallioalueet ovat herkkiä kulutukselle. Länsirannalla se näkyy hyvin polkujen kohdalla, mistä kasvillisuus ja ohut irtomaa ovat paikoin kuluneet kokonaan pois.

Lehtomaiset rinnemetsät

Kanavan koillisosan tuntumassa, hieman ulompana itse kanavasta on loiva rinne, jonka sekametsä on lehtomaista. Useat lehtolajit luonnehtivat rinnemetsää, mutta harvennushakkuu on muuttanut alueen valoisammaksi kuin varsinainen lehto olisi luonnontilassa. Lehtomaisuuteen viittaavat erityisesti sudenmarja, lehtoarho, puna-ailakki, valkolehdokki, nokkonen ja koiranputki. Myös voohenputki on paikoin runsas ja viittaa rehevään elinpaikkaan.

Niityt

Luonnonniittyjä alueella ei ole, ellei sellaisina pidetä kapeita saraluita järven rannalla. Kanavan rakentamisen yhteydessä on kuitenkin syntynyt kanavan reunoille piennaralue, jonne niitylajit ovat hakeutuneet. Kun alue on ollut hoidotta, ovat puut ehtineet kasvaa niin kookkaiksi, että varjostus on uhannut niitylajistoa. Viime vuosien voimaperäinen harvennus ja puiden pystykarsinta ovat lisänneet valoisuutta ja niitylajit ovat selvästi elpymässä. Seurantatutkimuksella tätä kehitystä voi

varmentaa. Selvimmin niittylajistoa on kanavan itäreunalla, joka on käsitelty lammen eteläpään tasalle asti. Niittylajien säilymistä edistää myös niitto, joka kuluneena kesänä oli tehty varsin aikaisin. Jos niittylajien halutaan siementävän, ovat elokuun puoliväli – loppupuoli edullisia niittoaikoja, jotta siemenet ehtivät kypsyä ja varista alueelle, Yksivuotisten lajien osalta tämä on suorastaan eilinehto.

Kuva 6. Länsirannan avoimeksi hakattu entinen pihapiiri.

Länsirannalla on komea metsäaukio, jolla niittylajien kasvumahdollisuudet ovat hyvät. Sitä ei ollut niitetty, joten suurruohot kuten kultapiisku kuvassa olivat valta-asemassa. Jos alueen maisemaa halutaan monipuolistaa, olisi myös avoimen alueen niitto perusteltua. Aukiolla kasvoi muutamia kulttuurilajeja, kuten pallerokoiranheinää, nurmitädykettä ja pienikukkaista pillikettä. On otaksuttavissa, että niiton seurauksena kulttuurilajit runsastuisivat alueella. Raivattujen risujen poltto alueella saattaisi tuoda yllättäviäkin lajeja paikalle.

Itärannan rinteän yläosassa on myös vanha asumuksen paikka pihapiireineen. Vaikka alue on umpeen kasvamassa, ovat pihan koristekasvit vielä voimissaan. Ukonhattu ja tuoksuvatukka kasvoivat rehevinä ja puutarhan viinimarjat antoivat yhä satoa. Omenapuut olivat jo villiintyneitä. Pihapiirin tuntumassa on niittylajistoa, joka on vaarassa hävitä vattujen ja suurruohojen alle. Jos paikka halutaan pitää avoimena, tulisi sitäkin raivata.

Istutusmetsät

Edellä mainitun entisen talon lähiympäristöön on istutettu kuusta ja koivua. Istutusmetsät ovat puhtaita yhden puulajin metsiä, vieläpä varsin tiheitä metsiä. Ne eroavat alueen luontaisista sekametsistä, mutta pienialaisina antavat oman leimansa kanavaympäristöön.

Kuva 7. Itärannan rinteän yläosan istutuskuusikko.

Julkiset alueet

Kanavan pohjoispäähän, itärannalle on rakennettu parkkipaikka tasoittamalla rinteeseen muutaman aarin kokoinen tasanne. Tälle paikalle on kehittynyt niittymäinen kasvillisuus, jossa lajeina ovat muun muassa leskenlehti, puna-apila, valkoapila, nurmirölli, rönsyleinikki ja niittyleinikki.

Paikoitusalueen läheisyydessä on venevalkama ja vanha laituri. Laituri on varsin huonossa kunnossa ja se käyttö edellyttäisi korjausta.

Yhteenveto ja suositus

Kukonharjun kanavan ympäristössä oleva kasvillisuus on tyypillistä metsäkasvillisuutta suurelta osin. Aivan kanavavarressa ja parkkialueilla niitty- ja pihamaan kasveja on muun kasvillisuuden joukossa kohtalaisesti osoittaen selvää ihmisvaikutusta.

Läheisten asumuspaikkojen puutarha- ja koristekasvillisuus on säilynyt alkuperäisellä paikallaan, mutta on vähitellen häviämässä ympäröivän metsän lajien levitessä paikalle. Länsirannan avoimella kohdalla kanavan keskivaiheilla on vahva osuus kulttuurilajeilla (koiranheinä, nurmitädyke, nokkonen, pillikkeet) osoittaen paikalla olleen asumuksen jossakin vaiheessa.

Eriyisiä sota- tai liikennetulokkaita ei alueella juurikaan esiintynyt.

Vanhojen puiden poisto ja kanavan reunaosan raivaus ovat lisänneet valoisuutta kenttäkerroksessa ja avanneet maisemaa. Lyhyidenkin havaintojen perusteella on ilmeistä, että alueella käy melko runsaasti vierailijoita. Inventoinnin yhteydessä mm. Imatran ammattioppilaitoksen oppilasryhmä ja muutama paikallinen vierailija tutustuivat alueeseen. Molemmiin puolin kanavaa on polku ja itse kanavassa on ollut sekä soutu- että moottoriveneilyä osoittaen kohteen kiinnostavuutta. Stora Enson vieraille rakennettiin esittelypaikkaa itärannalle lammen tuntumaan.

Kanavalle johtava tie on loppuosaltaan heikossa kunnossa. Sen kunnostaminen ja niittylajiston niitto elokuun lopulla sekä itä- että länsirannan avoimilta osilta ylläpitävät kanavan ympäristöä kiinnostavana kulttuurikohteena.

Kuva 8. Pystykarsinta on avannut näkymää kanavan varrella ja samalla niittylajit saavat valoa. Liitteessä 1 uudet löydöt on merkitty lihavoituna.

Liite 1

Täydennetty kasvillisuusluettelo 2006

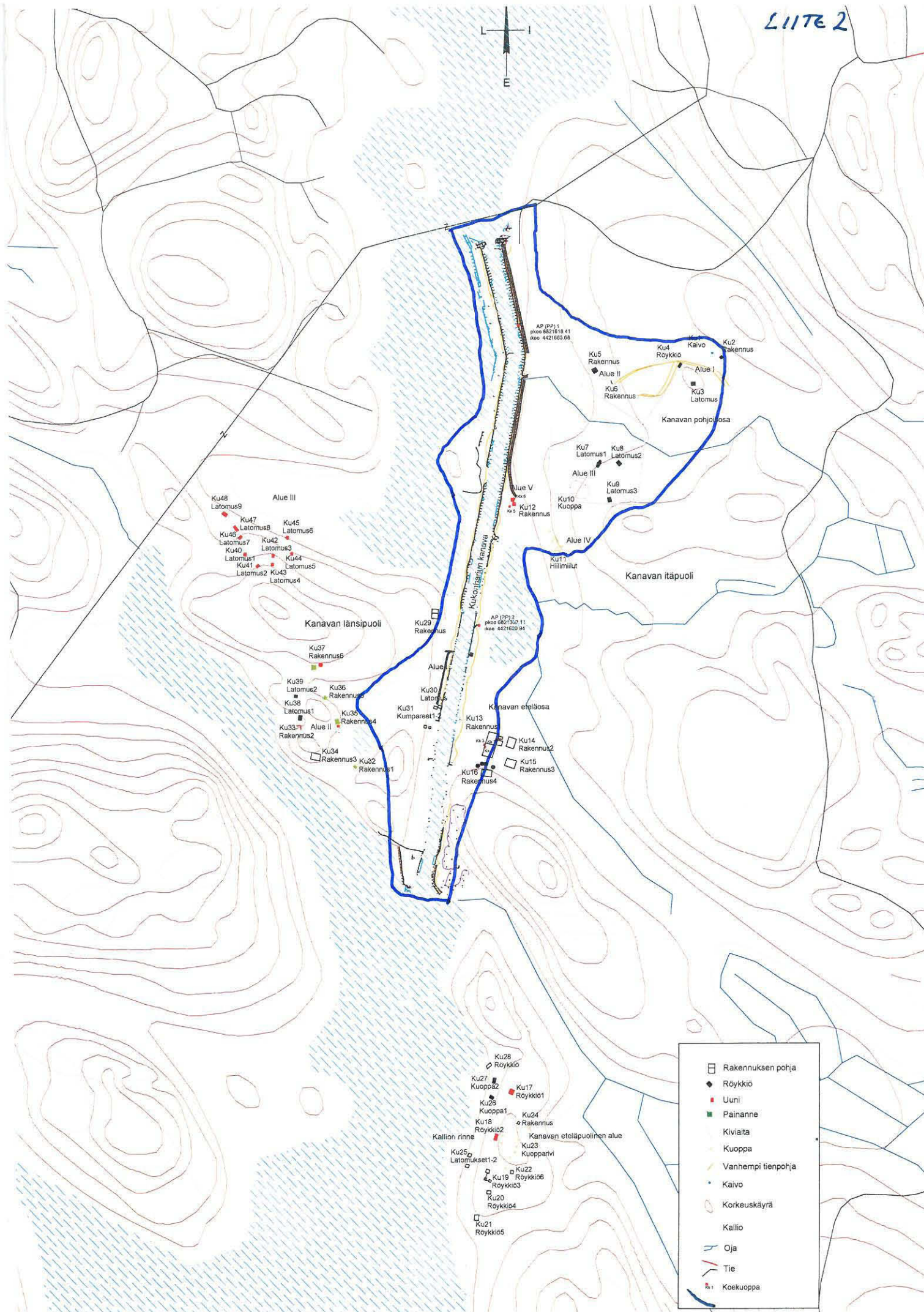
<i>Alnus glutinosa</i>	Tervaleppä
<i>A. incana</i>	Harmaaleppä
<i>Betula pendula</i>	Rauduskoivu
<i>B. pubescens</i>	Hieskoivu
Frangula alnus	Paatsama
<i>Juniperus communis</i>	Kataja
Malus domestica	Omena
Myrica gale	Suomyrtti
<i>Picea abies</i>	Kuusi
Pinus silvestris	Mänty
<i>Populus tremula</i>	Haapa
<i>Prunus padus</i>	Tuomi
Ribes nigrum	Mustaherukka
R. spicatum	Punaherukka
Rubus idaeus	Vattu
<i>Salix aurita</i>	Virpajaju
S. caprea	Raita
<i>S. phylicifolia</i>	Kiiltopaju
<i>S. starkeana</i>	Ahopaju
<i>Salix sp.</i>	Paju
<i>Sorbus aucuparia</i>	Pihlaja

Kenttäkerros

<i>Achillea millefolium</i>	Siankärsämö
<i>Aegopodium podagraria</i>	Vuohenputki
<i>Agrostis capillaris</i>	Nurmirölli
<i>Alisma plantago-aquatica</i>	Ratamosarpio
<i>Alchemilla sp.</i>	Poimulehti
Angelica silvestris	Karhunputki
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	Tuoksusimake
<i>Anthriscus sylvestris</i>	Koiranputki
Arctostaphylos uva-ursi	Sianpuolukka
<i>Athyrium filix-femina</i>	Soreahiirenporras
<i>Calamagrostis arundinacea</i>	Metsäkastikka
<i>C. canescens</i>	Viitakastikka
<i>C. epigejos</i>	Hietakastikka
<i>C. purpurea</i>	Korpikastikka
Calluna vulgaris	Kanerva
Campanula glomerata	Vuohenkello
C. patula	Harakankello
<i>C. rotundifolia</i>	Kissankello
<i>Carex acuta</i>	Viiltosara
<i>C. canescens</i>	Harmaasara
<i>C. elata</i>	Piukkasara
<i>C. lasiocarpa</i>	Jouhisara
<i>C. nigra</i>	Jokapaikansara
<i>C. ovalis</i>	Jänönsara
<i>C. pallescens</i>	Kalvassara
<i>C. rostrata</i>	Pullosara
<i>C. vesicaria</i>	Luhtasara
<i>Cerastium arvense</i>	Ketohärkki
<i>Chamaedaphne calyculata</i>	Vaivero
<i>Chamaenerion angustifol.</i>	Maitohorsma
<i>Cirsium arvense</i>	Pelto-ohdake

<i>C. helenoides</i>	Huopaohdake
<i>C. palustre</i>	Suo-ohdake
Convallaria majalis	Kielo
<i>Corallorhiza trifida</i>	Harajuuri
Crepis tectorum	Ketokelto
<i>Cystopteris fragilis</i>	Haurasloikko
<i>Dactylorhiza maculata</i>	Maariankämmekkä
<i>Dactylis glomerata</i>	Koiranheinä
<i>Deschampsia caespitosa</i>	Nurmilauha
<i>D. flexuosa</i>	Metsälauha
Eleocharis acicularis	Hapsiluikka
Empetrum nigrum	Variksenmarja
<i>Equisetum arvense</i>	Peltokorte
<i>E. fluviatile</i>	Järvikorte
<i>E. hyemale</i>	Kangaskorte
<i>E. sylvaticum</i>	Metsäkorte
<i>Filipendula ulmaria</i>	Mesiangervo
<i>Fragaria vesca</i>	Ahomansikka
Galeopsis bifida	Peltopillike
Galium palustre	Rantamatarata
<i>G. uliginosum</i>	Luhtamatarata
<i>Geranium sylvaticum</i>	Metsäkurjenpolvi
Geum rivale	Ojakellukka
<i>Glyceria fluitans</i>	Ojasorsimo
<i>Gymnocarpium dryopteris</i>	Metsäimarre
<i>Hieracium umbellatum</i>	Sarjakeltano
Hierochloe hirta	Maarianheinä
<i>Hierochloe odorata</i>	Lännenmaarianheinä
<i>Hypericum maculatum</i>	Särmäkuisma
Iris pseudacorus	Kurjenmiekkä
Juncus alpinoarticulatus	Rantavihvilä
<i>J. arcticus</i>	Ruijanvihvilä
<i>J. filiformis</i>	Jouhivihvilä
Lathyrus pratensis	Niittynätkelmä
<i>Leontodon autumnalis</i>	Syysmaittainen
Lobelia dortmanna	Nuottaruoho
<i>Luzula multiflora</i>	Nurmiippijo
<i>L. pilosa</i>	Kevätipiippo
<i>L. sudetica</i>	Sykeröpiippo
<i>Lychnis flos-cuculi</i>	Käenkukka
Lycopodium annotinum	Metsäriidenlieko
<i>L. clavatum</i>	Metsäkatintieko
Lysimachia thyrsiflora	Terttu-alpi
<i>L. vulgaris</i>	Ranta-alpi
<i>Maianthemum bifolium</i>	Oravanmarja
<i>Melanpyrum sylvaticum</i>	Metsämaitikka
<i>Melica nutans</i>	Nuokkuhelmikkä
Mentha arvensis	Rantaminttu
Menyanthes trifoliata	Raate
Moehringia trinervia	Lehtoarho
Molinia caerulea	Siniheinä
Myriophyllum alterniflorum	Ärviä
<i>Nardus stricta</i>	Jäkki
Nuphar lutea	Ulpukka
Nymphaea alba	Isolumme
N. tetragona	Pikkulumme
<i>Oxalis acetosella</i>	Käenkaali
<i>Paris quadrifolia</i>	Sudenmarja
Persicaria amphibia	Vesitatar
P. lapathifolia	Ukontatar

<i>Peucedanum palustre</i>	<i>Suoputki</i>
<i>Phalaris arundinacea</i>	<i>Ruokohelpi</i>
<i>Phegopteris connectilis</i>	<i>Korpi-imarre</i>
<i>Phleum pratense</i>	<i>Timotei</i>
<i>Phragmites australis</i>	<i>Järviruoko</i>
<i>Plantago major</i>	<i>Piharatamo</i>
<i>Platanthera bifolia</i>	<i>Valkolehdokki</i>
<i>Poa pratensis</i>	<i>Niittynurmikka</i>
<i>Potamogeton natans</i>	<i>Uistinviita</i>
<i>P. perfoliatus</i>	<i>Ahvenviita</i>
<i>Potentilla erecta</i>	<i>Rätvänä</i>
<i>P. norvegica</i>	<i>Peltohanhikki</i>
<i>P. palustris</i>	<i>Kurjenjalka</i>
<i>P. recta</i>	<i>Pystyhanhikki</i>
<i>Prunella vulgaris</i>	<i>Niittyhumala</i>
<i>Pteridium aquilinum</i>	<i>Sananjalka</i>
<i>Pyrola minor</i>	<i>Pikkutalvikki</i>
<i>P. rotundifolia</i>	<i>Isotalvikki</i>
<i>Ramischia secunda</i>	<i>Nuokkotalvikki</i>
<i>Ranunculus acris</i>	<i>Niittyleinikki</i>
<i>R. auricomus</i>	<i>Kevätleinikki</i>
<i>R. peltatus</i>	<i>Järvisätkin</i>
<i>R. repens</i>	<i>Rönsyleinikki</i>
<i>R. reptans</i>	<i>Rantaleinikki</i>
<i>Rubus arcticus</i>	<i>Mesimarja</i>
<i>R. saxatilis</i>	<i>Lillukka</i>
<i>Rumex acetosa</i>	<i>Niittysuolaheinä</i>
<i>Sagittaria sagittifolia</i>	<i>Keiholehti</i>
<i>Schoenoplectus lacustris</i>	<i>Järvikaisla</i>
<i>Scrophularia nodosa</i>	<i>Syyläjuuri</i>
<i>Scutellaria galericulata</i>	<i>Vuohennokka</i>
<i>Silene dioica</i>	<i>Puna-ailakki</i>
<i>S. latifolia</i>	<i>Valkoailakki</i>
<i>Solidago virgaurea</i>	<i>Kultapiisku</i>
<i>Sparganium gramineum</i>	<i>Siimapalpakko</i>
<i>Stellaria graminea</i>	<i>Heinätahtimö</i>
<i>Subularia aquatica</i>	<i>Äimäruoho</i>
<i>Taraxacum sp.</i>	<i>Voikukka</i>
<i>Trientalis europaea</i>	<i>Metsätähti</i>
<i>Trifolium pratense</i>	<i>Puna-apila</i>
<i>T. repens</i>	<i>Valkoapila</i>
<i>Tussilago farfara</i>	<i>Leskenlehti</i>
<i>Urtica dioeca</i>	<i>Nokkonen</i>
<i>Vaccinium myrtillus</i>	<i>Mustikka</i>
<i>V. oxycoccos</i>	<i>Isokarpalo</i>
<i>V. vitis-idaea</i>	<i>Puolukka</i>
<i>Valeriana officinalis</i>	<i>Rohtovirmajuuri</i>
<i>Veronica chamaedrys</i>	<i>Nurmitädyke</i>
<i>V. officinalis</i>	<i>Rohtotädyke</i>
<i>V. serpyllifolia</i>	<i>Orvontädyke</i>
<i>Vicia cracca</i>	<i>Hiirenvirna</i>
<i>V. sepium</i>	<i>Aitovirna</i>
<i>Viola canina</i>	<i>Aho-orvokki</i>
<i>V. palustris</i>	<i>Suo-orvokki</i>
<i>V. riviniana</i>	<i>Metsäorvokki</i>

	Rakennuksen pohja
	Röykkiö
	Uuni
	Painanne
	Kiviaita
	Kuoppa
	Vanhempi tienpohja
	Kaivo
	Korkeuskäyrä
	Kallio
	Oja
	Tie
	Koekuoppa